

Др Марија Драшкић

редовни професор Правног факултета Универзитета у Београду,
судија Уставног суда Србије

НАСИЉЕ У ПОРОДИЦИ: ПРВА ПРЕСУДА ВРХОВНОГ СУДА СРБИЈЕ

Решењем Општинског суда у Новом Саду П. бр. 6274/2005 од 30. септембра 2005. године одређене су привремене мере заштите од насиља у породици, па је туженом наложено да се одмах исели из стана који се налази у Новом Саду, у улици К. бр. 11, забрањено му је да након иселења из стана даље у њега улази, као и у постор око њега, забрањено му је да се тужилци приближава на удаљености од 100 метара, као и свако даље узнемиравање које је на њу усмерено, а трајање мера одређено је до 18. октобра 2005. године.

Пресудом Општинског суда у Новом Саду П. бр. 6274/2005 од 18. октобра 2005. године одређене су исте мере заштите, а њихово трајање одређено до 18. октобра 2006. године. У образложењу судске одлуке наводи се да је, према утврђеном чињеничном стању, између парничних странака који су супружници, дана 17. септембра 2005. године дошло до сукоба у стану који заједнички користе, у улици К. бр. 11 у Новом Саду. Том приликом тужени је вређао тужилцу, понашао се према њој дрско, безобзирно и злонамерно и нанео јој лаке телесне повреде.

Пресудом Округног суда у Новом Саду Гж. Бр. 6030/2005 од 21. децембра 2005. године одбијене су жалбе туженог, а решење о привременој мери и пресуда првостепеног суда су потврђени.

Врховни суд Србије, одлучујући поводом ревизије туженог и одговора тужене на ревизију, донео је 8. јуна 2006. године пресуду Рев. 849/2006 којом је делимично усвојио ревизију туженог П. Ч. и преиначио пресуде Округног и Општинског суда у Новом Саду, утолико што је трајање мера заштите од насиља у породици ограничио

на време до 30. септембра 2006. године. У осталом делу, у односу на одлуку о главној ствари, ревизија туженог је одбијена.

У образложењу одлуке Врховни суд Србије навео је да су врста и број мера заштите одмерене у складу са утврђеним степеном вербалног насиља и психичког узнемиравања које је тужени испољио према туженој, као и са предузетим физичким актима и тежином нанетих повреда које је тужиља претрпела. Суд је посебно ценио околност да се цео догађај одиграо у присуству заједничког малолетног детета странака које је болесно, што је додатно трауматизовало тужиљу, која је све време страховала и за безбедност детета. Суд је, такође, утврдио да тужиља такво понашање није изазвала, нити допринела интензитету испољеног насиља.

У наставку образложења Врховни суд Србије каже и следеће: „Треба имати у виду да законом предвиђене мере заштите нису само казна за учиниоца насиља у породици. Оне имају и превентивно дејство, јер опомињу и упозоравају учиниоца на то какве га законске последице очекују за случај да убудуће понови своје дело, па као такве делују и у циљу спречавања понављања насилничког понашања. Зато одређене мере заштите не смеју бити лаке, безболне и безначајне за учиниоца, већ напротив, строге, ефикасне и сврсисходне, како би могле остварити свој циљ на плану превенције, како посебне, тако и опште, а њихов крајњи циљ је заштита породице као основне али и најзначајније заједнице људског друштва, породице као целине, али и сваког њеног члана појединачно. Оне не штите само жртве насиља, већ и починиоце, јер их својим постојањем и деловањем осујећују у понављању таквог недозвољеног понашања и следом тога заштићују од поновног трпљења законских последица. За жртве породичног насиља ове мере заштите треба да обезбеде мир, спокој и безбедност за одређени временски период, живот без страха од даљег насиља, ослобађање од траума и опоравак од задобијених повреда. За обе стране заједно, та одређена временска и просторна дистанца треба да обезбеди стварање услова за изналажење решења у циљу превазилажења настале ситуације и стабилизације међусобних односа. У конкретном случају то је посебно битно, јер се ради о супружницима чије је заједничко малолетно дете болесно, па је зато њихова нормална комуникација нужна.“¹

1. ПОЈАМ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

Породично насиље се може описати као понашање које се испољава кроз континуирану употребу силе, претње или злоупотребе

¹ В. пресуду Врховног суда Србије Рев. 849/06 од 8. јуна 2006. године, *Билтен судске праксе Округног суда у Новом Саду* 9/2006, 62–64.

поверења у односима између чланова породице. Све до шездесетих година прошлог века веровало се да је насиље у породици веома ретко и неуобичајено понашање. Многа истраживања која су од тада обављена показала су, међутим, да се насиље у породици појављује у врло различитим облицима, да има много веће размере него што се икада могло претпоставити, као и да пресеца све социјалне и етничке групе. Нажалост, стварне размере насиља у породици тешко је проценити из много разлога, али је вероватније да је оно веће и озбиљније него што било какви статистички подаци то могу да покажу.² Имајући у виду учесталост насиља у породици, у литератури се наводи да је породица, ако се изузму полиција и војска, најнасилнија група у друштву и да особа има више шанси да буде убијена и повређена у породици, него у било којој другој друштвеној средини.³ Исти закључак вреди и за Србију. Истраживања, наиме, показују да се насиље код нас у великом проценту случајева не пријављује. Узроци непријављивања су страх од осуде средине у којој жртва живи, страх од насилника и неповерење у правни систем.⁴

Теоретски концепт насиља у породици заснива се на теорији моћи (*Machiavelli, Hobbs*), која укључује разматрање моћи на различитим нивоима анализе, од којих је један друштво (друштвено-социолошки), а други организација и структура личних односа. Другим речима, моћ се презентује или као структурална (установљена социјалном структуром), или као интерперсонална (установљена статусом у групи једнаких). На таквој подели су заснована и два водећа теоретска концепта којима се покушава објаснити феномен насиља у

² Према једној америчкој статистици, у раздобљу од 1967. до 1973. године насилни мужеве убили су 17.500 жена и деце у САД, што је било нешто мало мање од половине броја мушкараца који су погинули у истом периоду у рату у Вијетнаму. Један извештај Уједињених нација из 1995. године, пак, наводи да је насиље према женама нешто што пресеца све културне, религиозне и регионалне границе те да се процењује да је 17–38% жена у свету претрпело физичко насиље у свом животу, нав. према З. Мршевић, „Правни аспекти структуралних узрока насиља“, *Правом против насиља у породици* (зборник радова), Ниш 2002, 37.

³ В. R.J. Galles, *Intimate Violence in Families*, London, 124, нав. према Н. Петрушић, „Породичноправна заштита од насиља у породици у праву Републике Србије“, *Ново породично законодавство* (зборник радова), Крагујевац 2006, 22.

⁴ Тако, на пример, невладина организација *Praxis* је на трибини „Заштита од насиља у породици у избегличкој и расељеничкој популацији у Републици Србији“ изнела податак да се у Србији пријављује тек сваки двадесети случај насиља, в. *Извештај – Мониторинг и извештавање о активностима правних институција у Србији у областима организованог криминала, ратних злочина, дискриминације и насиља у породици*, Београдски центар за људска права, Београд 2008, 64. С друге стране, извештај Аутономног женског центра из Београда показује да се овој невладиној организацији обратило 1550 жена жртава насиља у периоду од три године (2000–2002). В. опширније *Не желим више да живим у страху*, Аутономни женски центар, Београд 2003, 5.

породици: феминистички и системско-породични. Према феминистичком концепту, структурална моћ је основ објашњења мушког насиља над женама у породици. Мушкарац има моћ у друштву; патријархална структура друштва охрабрује и легализује коришћење силе мушкараца – мужа над својом женом. Други концепт, системско-породични, објашњава насиље у породици појавом акутног или хроничног поремећаја равнотеже емоционалних снага у породичном релационом систему.⁵ То значи да пораст насиља може бити индикатор губитка или стицања моћи, до кога долази из врло различитих разлога. Тако, међу основним факторима који доприносе појави насиља у породици налазе се: нестабилност друштвеног статуса и дохотка (нагло сиромашење или нагло богаћење), дуги периоди незапослености, принудни повратак у вишегенерацијску породицу, алкохолизам, криза мушкости/женскости и међугенерациска трансмисија насиља.

Имајући у виду да су последице насиља у породици тешке телесне и душевне патње углавном жена и деце (од застоја у развоју, различитих облика дисфункција и девијација, па све до болести, инвалидитета и смрти), те да су нека од тих дела посебно одвратна и трауматична за жртву (на пример, инцест),⁶ у ново породично законодавство Србије уврштене су и материјалноправне и процесноправне одредбе о заштити од насиља у породици.⁷ Смисао ових одредби

⁵ В. А. Лакић, „Савремене теорије о злостављању деце у породици“, *Од групе до тима* (ур. Ј. Срна), Београд 2001, 66.

⁶ Инцест траума центар је недавно приказао статистичке податке о сексуалном злостављању деце у периоду од септембра 2006. до септембра 2007. године. Истраживање је показало да је много већи број девојчица које су преживеле сексуално злостављање (88,24%) од дечака (11, 76%). Починиоци су углавном мушкараци (92,11%), док су жене починиоци у 7,89% случајева. Уобичајено је да је насилник особа позната детету: отац (36,86%), очух (10,53%), деда (7,88%) и мајка (2,63%). В. http://www.incest-traumacentar.org.yu/letters_reports/statistike%202006/2007.pdf, 5. јуни 2008.

⁷ В. чл. 197–200 и чл. 283–289 Породичног закона (*Службени гласник РС*, бр. 18/05). При томе ваља имати на уму да је реч о грађанскоправној заштити од насиља у породици, за разлику од кривичноправне заштите коју жртвама породичног насиља обезбеђује ново кривично дело које се зове „насиље у породици“, в. чл. 194 Кривичног законика (*Службени гласник РС*, бр. 85/05). Штавише, посебан основ кривичне одговорности представља понашање којим се крши нека од мера заштите од насиља у породици које је одредио суд на основу Породичног закона, в. чл. 194, ст. 5 Кривичног законика. Нови Закон о прекршајима, који се примењује од 1. јануара 2007. године, такође штити жртве насиља у породици, предвиђајући санкције (забрана приступа оштећеном, која укључује и забрану приступа заједничком стану или домаћинству, забрана приступа објекту или месту извршења прекршаја, новчана казна, казна затвора) за насилника који учини прекршај дефинисан Законом о јавном реду и миру (на пример, свађа и вика која ремети јавни ред и мир или угрожава безбедност грађана, вређање, злоупотреба другог или вршење насиља над другим које угрожава спокојство грађана или ремети јавни ред и мир итд.), в. чл. 54–55 Закона о прекршајима (*Службени гласник РС*, бр. 101/05) и чл. 6 Закона о јавном реду и миру (*Службени гласник РС*, бр– 51/92, 53/93, 67/93 и 48/94).

јесте у томе да, пре свега, спрече да насиље које се већ догодило у породици буде настављено или да ескалира у још опаснијем правцу. Другим речима, намера законодавца у овом случају била је да делује превентивно и одвраћајуће, успостављањем просторне дистанце између учиниоца насиља и жртве, како не би дошло до још већег угрожавања живота, физичког или психичког интегритета односно слободе једне особе или озбиљног нарушавања развоја њене личности.⁸ Ту је околност врло добро разумео и на њу се посебно осврнуо и Врховни суд Србије у цитираној одлуци.

Но, с друге стране, јасно је да за успешну превенцију породичног насиља нису довољне само законске норме. Потребна је и шира акција државе која би, на пример, обухватила: сензибилисање јавности у погледу размера, озбиљности и специфичних карактеристика насиља у породици, популарисање информација које се односе на рано откривање и на потенцијалне конфликтне ситуације које могу водити насиљу, промовисање алтернативних метода за решавање унутарпородичних сукоба, обезбеђење адекватног професионалног тренинга за све оне који интервенишу у случајевима насиља,⁹ установавање мултидисциплинарних тимова који би имати задатак да прате насиље у породици и овлашћење да делују у таквим ситуацијама, оснивање „сигурних кућа“ за жртве породичног насиља, итд.¹⁰

2. ЗАКОНСКА ДЕФИНИЦИЈА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

У упоредном праву могу се разазнати два основна приступа када је у питању законска дефиниција насиља у породици.

⁸ Тако и А. Schumacher, „Mehr Schutz bei Gewalt in der Familie“, *Zeitschrift für das gesamte Familienrecht*, 2002, 645.

⁹ На недостатак адекватне едукације судија који поступају у предметима насиља у породици указује мониторинг тим Београдског центра за људска права. Током посматрања судских поступака пред судовима у Београду чланови тима приметили су да судије често имају осуђујући став према жртвама насиља, а у појединим случајевима били су спремни и да директно окриве жртве да су проузроковале насиље, не схватају значај проблема или негирају његово постојање, спровode екстремно благу казнену политику итд. Посебно је истакнуто да постоји велики отпор судија према изрицању мере исељења насилника из стана, као и забране приближавања месту становања или радном месту. Насупрот томе, истакнута је уочљива разлика у вођењу поступака од стране судија који су имали додатну обуку у области насиља у породици. То се највише огледа у начину постављања питања туженом (окривљеном), жртви и сведоцима, одвајањем битних од небитних чињеница током суђења, роковима у којима се заказују рочишта (главни претреси) и начину окончања поступака. В. *Извештај*, 47–48, фн. 4.

¹⁰ У том смислу изјасниле су се и две препоруке Комитета министара Савета Европе: Препорука број Р (85)4 о насиљу у породици, од 26. марта 1985. и Препорука број Р(2002)5Е о заштити жена од насиља, од 30. априла 2002.

Према једном решењу, које је прихваћено и у домаћем праву, насиље у породици је дефинисано помоћу појмова који представљају најопштије правне стандарде и којима ће суд у сваком конкретном случају морати да одреди право значење. Тако, према нашем Породичном закону, насиље у породици је свако понашање којим један члан породице угрожава телесни интегритет, душевно здравље или спокојство другог члана породице, а само *exempli causa* наведени су поступци који ће се нарочито сматрати насилничким (наношење или покушај наношења телесне повреде, изазивање страха претњом убиства или наношења телесне повреде, присиљавање на сексуални однос, навођење на сексуални однос или сексуални однос са лицем које није навршило 14. годину живота или немоћним лицем, ограничавање слободе кретања, вређање, дрско и безобзирно понашање, итд.).¹¹ Апстрактно и широко дефинисање појма насиља у породици било је неопходно како би заштитом били обухваћени сви могући акти насиља. При том, не ради се ни о каквом „комплексу непрецизности“ законодавца,¹² већ о свесној одлуци да се одређивање садржине појма насилничког понашања препусти судској пракси. Дилема о томе да ли се насиљем у породици сматра понашање које је нужно континуирано или може бити релевантан и само један акт насиља, јесте стога вештачка, будући да ће у неким ситуацијама у породичном животу насилничким бити квалификован и један једини акт, док ће у другим приликама и околностима, можда, и више пута изречена увреда једног члана породице бити недовољна да суд утврди стање угрожености телесног интегритета, душевног здравља или спокојства другог члана породице и да одреди неку од заштитних мера. У случају који је предмет овог коментара, међутим, сва три поступајућа суда сасвим исправно су утврдила да су се у само једном конкретном догађају стекли услови да се процени како је такво понашање представљало насилнички акт.¹³ Отуда околност да ни тужила ни тужени

¹¹ В. чл. 197, ст. 1 и 2 Породичног закона. И у упоредном праву срећу се сличне дефиниције. Тако, немачки Закон о заштити од насиља од 11. децембра 2001. године, такође, дефинише насиље као сваку штету која је члану породице причињена на његовом телу, здрављу или слободи личности, в. § 1. I 1 Закона о заштити од насиља и § 1361 б Немачког грађанског законика.

¹² С. Панов, „Насиље у породици – аспект детета“, *Ново породично законодавство* (Зборник радова), Крагујевац 2006, 282.

¹³ „У једном моменту, тужени је устао и из дневне собе ушао у кухињу, пришао тужили и шаком десне руке гурнуо ју је и ударио у пределу чела. Затим ју је, када је покушала да се заштити подигавши руке и испруживши их испред себе, ухватио за десну руку (и то шаку која јој је раније била сломљена) и уз претњу да ће јој поломити све прсте да не може више да ради. Обзиром да јој је тужени заврнуо руку, тужила је од јаког бола пала на под у кухињи, и то између дечје столице и кухињских елемената. У том хаосу је дете почело да вришти, а тужени ју је док је лежала на поду ухватио за врат, молила га је да је пусти да устане са пода, покушавајући да склони његове руке са свог врата. Међутим, након тога је тужени својим

нису говорили о томе да је раније било физичких напада, вређања, дрског, безобзирног или злонамерног понашања, те да је вероватно реч о првом случају насиља у њиховом односу, сва три суда правилно су квалификовала као правно ирелевантну. С друге стране, најпре првостепени суд, а потом и другостепени и ревизијски суд, посебно се осврћу на постојање психичког насиља, односно вређања као понашања које треба да буде санкционисано мерама заштите од насиља у породици. То је веома важно упутство будућој судској пракси, како би и овакво понашање било препознато као равноправан вид насиља у породици – без обзира на његову релативно мању опасност у односу на остале побројане видове насилничког понашања – ако је такво понашање угрозило телесни интегритет, душевно здравље или само спокојство другог члана породице. Оно што се, наиме, никада не сме заборавити, и што је иманентно сваком насилничком гесту, то је чињеница да чак и насиље које у почетку има благу форму и чини се спорадично, увек показује тенденцију да ескалира у све веће и веће насиље и на тај начин угрози и сва остала лична добра жртве насилничког понашања. Због такве природе насилничког понашања, а после почетних добрих искустава скандинавских земаља,¹⁴ сада је у току глобална иницијатива да се забрани сваки облик физичког кажњавања деце, у којој учествују многобројне националне и међународне владине и невладине организације.¹⁵

коленом стао на тужиљин стомак, једном руком јој је држао шаке да не може да се брани, а другом поново ухватио за врат“, в. пресуду Општинског суда у Новом Саду, П. Бр. 6274/05 од 30. септембра 2005, 3.

¹⁴ Шведска је била прва земља у свету која је 1979. године забранила родитељима да примене било какву телесну казну или понижавајући поступак према детету и такве поступке подвргла санкцији, в. пар. 6, ст. 1 шведског Законика о родитељима, старацима и деци. Остале скандинавске земље су следиле пример Шведске: Финска (1984), Данска (1986) и Норвешка (1987), а потом и Аустрија (1989). Истраживање које је спровела америчка професорка *Adrienne Hauser* о ефектима које је имало шведско законодавство показало је да су родитељи 1981. године саопштавали како „двапут размисле“ пре него што прибегну телесној казни, да би 1988. године једноставно изјављивали како такву казну више не употребљавају. То је, по њеном мишљењу, знак да је шведска Влада постигла циљ, који је био у томе да охрабри родитеље да признају како чак и благо физичко кажњавање увек може да ескалира у насиље над дететом, те да физичко кажњавање није конструктиван метод одгајања детета. В. опширније *The Law and Physical Punishment*, ЕРОСН, Briefing, December 1991, 1–2.

¹⁵ Парламентарна скупштина Савета Европе донела је и посебну Препоруку о забрани физичког кажњавања деце (2004), којом се земље чланице позивају да предузму низ активности (од доношења посебних законских одредби до усвајања стратегија усмерених на повећање свести деце и опште јавности о штетности физичких казни) које треба да допринесу потпуној забрани сваке врсте телесног кажњавања деце у породичном, школском и сваком другом окружењу. Европски суд за људска права оценио је да чак и поступак благог физичког кажњавања у школи представља повреду права родитеља да обезбеде образовање својој деци које је у

Према другом решењу, појам насиља у породици додатно се прецизније описује, како би се оное ко примењује законске норме олакшало разумевање свих могућих врста насилничког понашања. Тако, на пример, у словеначком праву насиље у породици означено је као свака употреба физичког, сексуалног, психичког или економског насиља једног члана породице према другом, односно занемаривање члана породице, без обзира на старост, пол или неко друго својство жртве или учиниоца насиља. У наставку, као *физичко насиље* означава се свака употреба физичке силе која члану породице проузрокује бол, страх или понижење, без обзира на то да ли је настала штета; *сексуално насиље* је дефинисано као свако понашање које се односи на сексуалну садржину којој се члан породице противи, на коју је присиљен или чији смисао не разуме због ступња свог развоја; *психичко насиље* је одређено као понашање којим учинилац насиља другом члану породице проузрокује страх, понижење, осећање мање вредности, угрожености или друге душевне патње; *економско насиље* представља неовлашћено надзиравање или ограничавање члана породице приликом располагања дохотком или управљања имовином којом члан породице самостално располаже или управља, или неовлашћено ограничавање располагања или управљања заједничком имовином чланова породице. *Занемаривање* је облик насиља када особа напушта дужно старање оног члана породице коме је оно потребно због болести, инвалидности, старости, развојних или других личних околности.¹⁶

3. ЗАКОНСКА ДЕФИНИЦИЈА ЧЛАНА ПОРОДИЦЕ

Одређивање круга особа које могу бити повезане насиљем у породици изузетно је широко, како би се обухватили сви могући породични и квазипородични односи за које се зна да јесу или да могу бити подлога насилничком понашању. Тако се члановима породице у

складу са њиховим верским и филозофским уверењима, в. *Case of Campbell and Cosans v. The United Kingdom*, No. 7511/76 i 7743/76 од 29. јануара 1982. и 21. фебруара 1983. У нашем праву, законска забрана физичког кажњавања деце обухваћена је одредбом која родитељима налаже да дете не смеју подвргавати понижавајућим поступцима и казнама које вређају људско достојанство детета, те да дете морају штитити од таквих поступака других лица, в. чл. 69, ст. 2 Породичног закона.

¹⁶ В. чл. 3 Закона о спречавању насиља у породици (*Uradni list RS*, бр. 16/08). Нажалост, и поред све прецизности словеначког законодаваца, репертоар насилничких поступака који су описани у литератури далеко је шири: шамарање, пребијање, ломљење костију, чупање косе, наношење опекотина (цигаретом, пеглом и слично), псовање, понижавање, омаловажавање, изолација, контролисање контаката са пријатељима или примарном породицом, ускраћивање слободе кретања, ускраћивање располагања новцем, спутавање у учењу, раду или професионалном напредовању, уцењивање, итд.

нашем праву – али само за потребе овог правног института – сматрају супружници или бивши супружници; деца и родитељи; крвни, адоптивни и тазбински сродници; особе које везује хранитељство, ванбрачна заједница или живот у истом породичном домаћинству, као и сва она лица која су међусобно била или су још увек у емотивној или сексуалној вези односно која имају заједничко дете или је дете на путу да буде рођено, иако никада нису живела у истом породичном домаћинству.¹⁷

4. МЕРЕ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

Против члана породице који врши насиље могуће је одредити једну или више мера заштите, а оне имају за циљ или да потпуно забране или да само ограниче одржавање личних односа са другим чланом породице. Законске мере заштите од насиља у породици јесу: издавање налога за исељење из породичног стана или куће односно уселење у породични стан или кућу, без обзира на право својине или закупа непокретности; забрана приближавања члану породице на одређену удаљеност; забрана приступа у простор око места становања или места рада члана породице и забрана даљег узнемиравања члана породице.¹⁸ Мера заштите од насиља у породици може трајати највише годину дана, али се може и продужавати све док не престану разлози због којих је мера била одређена, као што може и престати пре истека времена на које је одређена ако престану разлози који су је условили.¹⁹

¹⁷ В. чл. 197, ст. 3 Породичног закона. Веома сличну овој одредби, која на најшири могући начин дефинише чланове породице који се могу наћи у ситуацији да буду жртве породичног насиља, садржи чл. 2 недавно усвојеног словеначког Закона о спречавању насиља у породици. Упор. и чл. 3 хрватског Закона о заштити од насиља у обитељи (*Narodne novine*, бр. 116/03).

¹⁸ В. чл. 198 Породичног закона. Забрану даљег узнемиравања треба свакако разумети и као забрану контакта средствима телекомуникација. Исељење насилника из заједничког стана у немачком праву може трајати највише 6 месеци, али се може и продужити за исто време. В. § 2. немачког Закона о заштити од насиља. Опширније о овом закону видети N. Dethloff, „Improving the Position of Women in German Family Law: The Violence Protection Act of 2002 and Landmark Decisions in Maintenance Law“, *The International Survey of Family Law*, 2003 Edition, 187–190.

У првобитном тексту Нацрта Породичног закона, који је припремио експертски тим, међу мерама заштите од насиља у породици биле су предвиђене још две мере: обавезно лечење од алкохолизма и других болести зависности те обавезно саветовање или психијатријско лечење. Нажалост, Секретаријат за законодавство Владе Републике Србије их је изоставио из текста Предлога Породичног закона, не разумевајући да су управо ове две мере од изузетне важности за спречавање насилничког понашања те да највећи број насилника болује од алкохолизма или других болести зависности.

¹⁹ В. чл. 198, ст. 3 и чл. 199–200 Породичног закона.

5. ПОСТУПАК ЗА ЗАШТИТУ ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

Мера заштите од насиља у породици изриче се у посебном парничном поступку, који је такође уређен новим породичним законодавством. Тужбу за одређивање односно продужење мере заштите од насиља у породици могу поднети члан породице према коме је насиље извршено, његов законски заступник, јавни тужилац и орган старатељства, а тужбу за престанак такве мере може поднети само члан породице против кога је мера одређена.²⁰ За одлучивање о мери заштите од насиља у породици месно је надлежан, поред суда опште месне надлежности, и суд на чијем подручју има пребивалиште односно боравиште члан породице према коме је насиље извршено.²¹ Поступак у спору за заштиту од насиља у породици има још неколико додатних специфичних обележја: поступак је нарочито хитан, што значи да се прво рочиште заказује тако да се одржи у року од 8 дана од дана када је тужба примљена у суду, а другостепени суд дужан је да донесе одлуку у року од 15 дана од дана када му је достављена жалба; суд није везан границама тужбеног захтева, па може одредити и меру која није тражена ако оцени да се таквом мером најбоље постиже заштита од насиља; коначно, жалба не задржава извршење пресуде о одређивању или продужењу мере заштите од насиља у породици.²²

Поступање српског правосуђа је у правној ствари која је предмет овог коментара за сваку похвалу и у односу на поштовање правила процедуре. То посебно важи за председницу судског већа које је поступало у Општинском суду у Новом Саду, будући да из списка предмета произилази да је тужба поднета 26. септембра 2005. године, а Општински суд у Новом Саду је донео решење којим је одредио привремене мере заштите од насиља у породици већ 30. септембра 2005. године (након само 4 дана од дана подношења тужбе!) и одредио њихово трајање до главне расправе која је заказана и одржана 18. октобра 2005. године (22 дана од дана подношења тужбе). Управо у овом поступку је оправдано и правилно примењена законска одредба о посебним правилима поступка обезбеђења, која предвиђа да суд може донети решење о обезбеђењу пре достављања предлога противној странци и пре него што је противној странци омогућио да се о предлогу изјасни, ако се таква мера изриче ради спречавања насиља.²³ Такође сасвим оправдано, Општински суд у Новом Саду је

²⁰ В. чл. 284 Породичног закона.

²¹ В. чл. 283 Породичног закона.

²² В. чл. 285 и чл. 286–287 Породичног закона.

²³ В. чл. 265, ст. 1, тач. 3 Закона о извршном поступку (*Службени гласник РС*, бр. 125/04).

пресудом одредио не само меру заштите издавањем налога туженом да се исели из заједничког стана странака у Новом Саду, већ и додатне три мере: забрану приступа у простор око места становања, забрану приближавања тужиљи на удаљености од 100 метара и забрану даљег узнемиравања тужиље. Окружни суд у Новом Саду је 21. децембра 2005. године донео пресуду којом се обе жалбе туженог одбијају, а решење о привременој мери и пресуда Општинског суда у Новом Саду потврђују (64 дана од дана доношења првостепене пресуде).²⁴ Врховни суд Србије је, најзад, пресудом од 8. јуна 2006. године делимично усвојио ревизију туженог и преиначио пресуде Општинског и Окружног суда у Новом Саду, али само утолико што је трајање мера заштите од насиља у породици одредио до 30. септембра 2006. године, а не до 18. октобра 2006. године, како је то стајало у првостепеној и другостепеној пресуди. Разлог за овакво делимично усвајање ревизије туженог јесте у томе што су привремене мере заштите од насиља у породици принудно извршене 30. септембра 2005. године, те је једногодишње трајање ових мера оправдано одређено до 30. септембра 2006.

Орган старатељства у поступку за заштиту од насиља у породици може имати или положај активно легитимисаног субјекта или положај специфичног вештака, од кога суд може затражити да помогне у прибављању потребних доказа, као и да изнесе своје мишљење о сврсисходности тражене мере. У овом случају, нажалост, нема доказа да се орган старатељства на било који начин изјашљавао о сврсисходности тражене мере, нити је од њега суд тражио да пружи помоћ у прикупљању потребних доказа. Најзад, орган старатељства је дужан и да води евиденцију и документацију како о лицима према којима је насиље извршено тако и о лицима против којих је одређена мера заштите.²⁵

---

²⁴ Нажалост, нигде у списима предмета није било могуће пронаћи податак о томе када је тужени поднео жалбе, како би се оценило да ли је другостепени суд поступао у оквиру законског рока из чл. 285, ст. 2 Породичног закона.

²⁵ В. чл. 286 и чл. 289 Породичног закона и Правилник о евиденцији и документацији о лицима према којима је извршено насиље у породици и о лицима против којих је одређена мера заштите од насиља у породици (*Службени гласник РС*, бр. 56/05).